

УДК [37:78]:316.4.3

ЗОРЯНА ГНАТІВ

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

РОЛЬ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОЇ ОСВІТИ В РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУСПІЛЬСТВА

У статті розглянуто необхідність формування високого культурно-освітнього середовища української держави, що сприятиме розвитку лідерського потенціалу суспільства. Підкреслено, що мистецтво відіграє унікальну роль у даному напрямку. Висвітлено цілі мистецької освіти, її зміст, моделі навчання. Зазначено, що ініціативна, всебічно розвинена, культурна особистість із активною життєвою позицією є затребуваною в сучасному суспільстві та скеровує його до позитивних соціокультурних перетворень.

Ключові слова: мистецтво, музична освіта, національно-культурний розвиток, лідерський потенціал, особистість, духовність.

Постановка проблеми. Сьогодні, в період XXI століття, на часі багатьох перетворень нашої державності, як ніколи закономірною є потреба в рефлексії процесів національно-культурного розвитку, а відтак музичної освіти – як вагомого чинника вдосконалення українського соціуму, плекання духовності, культурності, виявлення талантів і лідерського потенціалу: «Саме людський вимір нині стає пріоритетним у характеристиці глобальних цивілізаційних змін, оцінці їхньої значущості та впливу. Тому категорії «лідерства», «інтелігентності», «таланту» й інші стають у ряд ключових. Якраз ефективне формування та використання потужного потенціалу освітньої сфери, її теоретико-методологічного і методичного супроводу слугують розкриттю й підтримці найсильніших сторін кожної індивідуальної особистості, окремого інституційного утворення, національного або інтернаціонального суспільного об'єднання. При цьому з цілком зрозумілою метою – досягнення кожним індивідуальним чи колективним суб'єктом передових, лідерських, конкурентоспроможних життєвих позицій у глобалізованому світі» [2, с. 5].

Одним із таких стратегічних напрямів модернізації системи освіти в Україні на межі третього тисячоліття визнано виховання людини культури (О. Боднарєвська, В. Гриньова, І. Зязюн та ін.). Основними пошуками повинні стати переконливі й ґрунтовні аргументи на те, аби мистецька освіта мала культуротворчу/людинотворчу місію: «Мистецтво безпосередньо діє на почуття, а через них – на інтелект, отже, опосередковано – на соціальну практику. Мистецтво об'єднує чуттєве й логічне пізнання і в такий спосіб активізує інтелектуальний пошук нестандартних рішень у будь-якій сфері практичної діяльності. Для сприйняття мистецтва в усій його багатовимірності важливо набувати культурного досвіду, тому ознаками культурності особистості є художня освіченість у галузі традицій свого й інших народів (міфологія, епос, фольклор, народні звичаї, обряди, народне мистецтво; архітектура, скульптура, живопис, література, музика, театр, художні традиції, образне бачення, вміння сприймати музику, красу форми тощо)» [3, с. 31].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми музичної освіти цікавлять багатьох вітчизняних науковців, серед яких А. Вільчковська, Л. Волинець, О. Локшина, Л. Кияновська, Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Ніколаї, О. Отич, Г. Падалка, В. Полтавець, О. Рудницька та ін.

Не можна не згадати і композиторів України, які зробили великий внесок у розвиток музичної культури та освіти XIX–XX століття, заклали основи музично-естетичного виховання: А. Вахнянин, В. Верховинець, С. Воробкевич, Ф. Колесса, П. Козицький, М. Лисенко, М. Леонтович, С. Людкевич, Є. Матюк, О. Нижанківський, Л. Ревуцький, Д. Січинський, Я. Степовий, К. Стеценко та ін. Творча спадщина композиторів плідно використовується в сучасній музичній практиці.

Дослідники Т. Гризоголазова, Л. Коваль, О. Олексюк, О. Ростовський, Т. Танько, Г. Шевченко, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін. вивчали концепції реформування мистецької та музичної освіти в Україні, розробили численні практичні рекомендації щодо здійснення цього процесу в різних умовах функціонування системи освіти.

Мета статті полягає в окресленні актуальних питань розвитку сучасної музичної освіти в контексті формування лідерського потенціалу конкурентоспроможної української держави.

Виклад основного матеріалу. Актуальність освітнього лідерства при розробленні та реалізації сучасної державної політики у сфері освіти детермінується переходом від принципу «Сучасне суспільства

– це майбутнє освіти» (який відводить освіті лише роль пасивного виконавця суспільних потреб і, за своєю суттю, не може забезпечити випереджальної ролі освіти в суспільному розвитку) до принципу «Сучасне освіти – це майбутнє суспільства» (який наділяє освіту функцією формувача образу майбутнього суспільства). Політична воля, стратегічне планування і тактична готовність держави задля надання освітній сфері пріоритетного й елітного характеру – передумови для такого переходу. Фундаментом останнього є освітнє лідерство.

Освітнє лідерство – це нова управлінська парадигма, яка є орієнтиром і механізмом для здійснення реформ у сфері освіти в умовах сучасних суспільних трансформацій [2, с. 23]. Сформовані лідерські якості сприяють розумінню особистістю того, як поводитися з іншими людьми, розвивати соціокультурні зв'язки, формуванню міжособистісної компетентності тощо. Все це є дотичним і до мистецької освіти, яка становить стратегічний пріоритетний напрям життєдіяльності суспільства.

Український народ із давніх-давен славився своєю співучістю, музикальністю, релігійністю, увагою до виховання духовно-моральних почуттів. Складовою народного виховного ідеалу завжди була зовнішня і внутрішня естетична виразність особистості. Вважалося: гармонійна, досконала людина – шляхетна і благородна, приваблива душею і тілом. Потяг до прекрасного, уміння бачити в буденному високе становить одну з етнічних ознак українського люду. Народна педагогіка акцентувала увагу на формуванні естетичного ставлення людини до всіх сфер і проявів її земного буття, природи, праці, громадської діяльності, мистецтва та власної поведінки. Головні орієнтири естетичного виховання вбачалися у тому, щоб навчити кожного жити за неписаними законами краси і благородства – сформувати в підростаючого покоління навички творити прекрасне. Творити розумом і серцем, і повсякденною працею, творити приємне і корисне.

Проблема сучасного періоду для України полягає у збереженні власної етнонаціональної ідентичності, що закладено у специфіці народної та професійної культури, природа якої полягає в пізнанні людиною та спільнотою себе і світу навколо себе. Слід зауважити, що розвиток української культури й освіти завжди відбувався на основі розвитку національної естетичної свідомості, основними характеристиками якої є софійність (художнє вираження суті буття), символізм, соборність (духовне єднання небесних і земних сил універсуму), висока етична орієнтація всієї художньо-естетичної діяльності.

2006 року на Всесвітній конференції з мистецької освіти Building Creative «Capacities for the 21st Century» в Лісабоні, проведеної за ініціативи ЮНЕСКО, прийнято «Дорожню карту мистецької освіти» («Road Map for Arts Education»), де наголошується: «Культура і мистецтво – це найважливіші компоненти всебічної освіти, яка забезпечує повний розвиток особистості. Тому право на мистецьку освіту є загальним правом людини...» [5, с. 3].

Наприкінці ХХ століття в музично-педагогічній та культурно-освітній практиці склалася особлива, навіть дещо недоречна ситуація: «Попри безсумнівно виразне домінування тенденції національного самовизначення як такого, що є на сьогодні чи не єдиною позитивною передумовою натхненної і одержимої діяльності, надто трудомістким й небезболісним (чи не є це жалем за недоцільно розтраченим інтелектом нації?) є процес руйнування штампів, прискіпливого погляду на наявний досвід: при звичаєність до зовнішніх – агітаційно-масових – форм набуття досвіду в душі колективізму творить ефект курйозності, оскільки дезорієнтовує в пошуках вирішальних і доцільних шляхів формування досвіду іншої зумовленості – суто об'єктивної, в душі споглядальної саморефлексії» [4, с. 303]. Чи не чинимо ми зараз так, як описуваний М. Шлемкевичем «український розспіваний Пер Гюнт», що, «здивляючись на прекрасну Льорелай власної душі, топиться в настроях і пливе за водою» [цит. за 4, с. 303].

Система підготовки культурно-мистецьких кадрів уключає всі рівні освіти – це початкова мистецька школа, вища культурно-мистецька освіта; аспірантура, докторантура. Цю систему представляє мережа навчальних закладів системи Міністерства культури України: початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади (школи естетичного виховання); спеціалізовані мистецькі школи (школи-інтернати); вищі навчальні заклади I-IV рівнів акредитації.

Також слід відзначити, що останнім часом у системі освіти з'являються нові мистецько-навчальні установи: школи-гімназії естетичного виховання, академії мистецтв, різноманітні творчі студії. Головною метою існування цих закладів є пошук найбільш ефективних підходів у реалізації завдань підготовки мистецьких кадрів, висококваліфікованих, конкурентноздатних у світовому культурному просторі. Все це має здійснюватися в одній, забезпеченій матеріально та інтелектуально, навчально-виховній системі, де гармонійно поєднуються її складники і представлена можливість спостерігати за розвитком обдарованої особистості протягом усього періоду професійного становлення, постійно його корегуючи. Добре

відомим фактом є твердження, що творчі можливості закладені природою в кожній людині. Але ці можливості повинні бути педагогічно скорегованими, забезпечені професійними основами. Саме тому мистецька освіта є процесом, у якому формується цілісне сприйняття прекрасного в мистецтві та дійсності, творче самовиявлення, притаманне кожній людині. Проблема залучення дітей до творчості, підготовка фахівців високого класу в галузі музичного, хореографічного, образотворчого, театрального мистецтв набуває морального змісту, бо за конкретними результатами творчості постає внутрішній розвиток особистості, формування людської гідності і самосвідомості, життєвої позиції майбутнього діяча української культури [1, с. 114].

У багатьох педагогічних вишах України обговорюються проблеми музичної освіти, проводяться різноманітні семінари і конференції, ведуться пошуки вирішення актуальних проблемних питань. Зокрема, у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка науково-педагогічними працівниками кафедри методики музичного виховання і диригування Інституту музичного мистецтва щороку проводиться міжнародний науково-практичний семінар «Проблеми музичної освіти учнівської молоді: історія та сучасність», у якому беруть участь зарубіжні вчені, педагоги, музиканти, науковці з різних куточків України, проводяться майстер-класи кращих учителів музичного мистецтва та художніх керівників хорових колективів.

Педагогічна та наукова діяльність дає можливість свідчити про непростий стан сьогоденного освітнього процесу в мистецькій сфері. Болючим залишається той факт, що в Україні майже всі ідеї освітніх реформ йдуть «зверху», регіональна освітня ініціативність «зв'язана» своїми фінансовими можливостями. Звичайно, важко ініціювати, творити, робити зміни в державі, влада якої (її діяльність чи бездіяльність) не зацікавлена у формуванні здорових, успішних, активних, освічених громадян. Сьогодні кожен свідомий громадянин стурбований художньо-естетичною освітою, її реформою, загрозою деформування, а то й перспективою знищення початкової професійної музичної освіти, перетворення професійних шкіл на художню самодіяльність. Неодноразово зауважувалося, що спроб прикрити початкову ланку естетичної освіти в нашій державі було чимало. Сьогоднішня влада теж плекає надію її поступового ліквідування. Під виглядом реформи, так званої децентралізації, відбувається завуальоване знищення початкової естетичної освіти. Керівництво країни вже вкотре сподівається зекономити бюджет за рахунок громадян. Із слів екзаступника міністра культури і туризму України (2005–2010 рр.), а тепер Генерального консула України в Пряшеві (Словаччина) Ольги Бенч, нам відомо, що така децентралізація закінчилась у Словаччині зменшенням кількості музичних шкіл із 300 до 4.

Зниження видатків держави на культуру і освіту призвело до того, що значно скоротились структурні підрозділи культури. У загальноосвітніх школах скоротились години предметів художньо-естетичного циклу. Значно скоротились набори в музичні школи, студії, спеціальні навчальні заклади. Актуальність прийняття необхідних заходів щодо поліпшення естетичного і у тому числі музично-естетичного виховання не викликає сумніву.

Висновки. Від якісного рівня загальної системи естетичного виховання, який забезпечують дошкільні навчальні заклади, загальноосвітні заклади, культурно-мистецькі установи, творчі спілки та об'єднання залежить ефективність професійної музичної освіти, відтак – культурно-освітній рівень цивілізованої держави. Вагомості набирають основні болючі питання, такі як: проблеми забезпечення умов перебудови й розвитку музичної освіти на сучасному етапі та розробка методологічних і психолого-педагогічних основ систем музично-естетичного виховання в нашій країні. У цьому плані одним із основних завдань психолого-педагогічної, музикознавчої, філософської науки є розробка методологічних основ, що мають стати фундаментом, на якому будуть реформуватись і розбудовуватись освіта і культура.

Список використаних джерел

1. Добриньова О. Проблеми професійної музичної освіти / О.Л. Добриньова // Вісник Черкаського університету. – 2009. – Вип. 149. – С. 113-116. – (Серія. Педагогічні науки).
2. Роль університету в розвитку лідерського потенціалу суспільства: концептуальні засади / О. Аарна, Д. Гудонієне, О. Гузар [та ін.]; за заг. ред. С. Калашнікової. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 100 с.
3. Черепанова С. Філософія освіти: буття людини в універсумі культури // Діалог культур: Україна в світовому контексті. Філософія освіти. Вип. 4. – Львів : Світ, 1999. – С. 22–33.
4. Ярмо М. Музичне виховання в аспекті національної ідентичності / М. Ярмо // Людина і мистецтво в гуманістичних вимірах. – Львів: Край, 1997. – С. 303–316.

5. Road Map for Arts Education : Building Creative Capacities for the 21st Century. The World Conference on Arts Education: Lisbon, 6–9 March 2006. – UNESCO, 2006. – 26 p.

Стаття надійшла до редакції 12.10. 2017 р.

HNATIV Z.

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Ukraine

A ROLE OF MUSICAL-ESTHETIC EDUCATION IS IN DEVELOPMENT OF LEADER POTENTIAL OF SOCIETY

In the article the necessity of forming of high cultural and educational environment of the Ukrainian state is considered for leader potential of Europe's countries. One of the effective instruments of improvement of education is leadership. Underline, that an art plays a unique role in this direction, the question of integration of the home system of musical education is exposed in European cultural space. The aims of artistic education, her maintenance, models of studies, are reflected. It is marked that the initiative cultural personality all-round developed, with active vital position is highly sought in modern society and directs to positive sociocultural transformations.

Music education is seen as a system of theoretical, methodological and axiological doctrines that establish the relationship of art, pedagogy, philosophy, culture and defining social role and importance of music in existence through the prism of community interests and needs.

Expectations and requirements, with which education as system of forming of personality of modern successful citizen meets today, are outlined in the article.

Keywords: *art, musical education, national and cultural development, leader potential, personality, spirituality.*

УДК 37.091.4–87[460]”1492/1540”

БОРИС ГОД

НАТАЛІЯ ГОД

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ВЕЛИЧНА ПОСТАТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ: ІСПАНСЬКИЙ НАСТАВНИК І ГУМАНІСТ Х.Л. ВІВЕС (1492-1540 РОКИ)

У пропонованій статті представлено історико-педагогічний портрет видатного діяча європейського Відродження, іспанського гуманіста і педагога Х.Л. Вівеса. Авторами розкрито зміст основних положень педагогічної концепції ренесансного наставника, представлено бачення Х.Л. Вівесом структури, змісту, принципів і методів шкільного навчання, його розуміння характеру взаємин між вихователем і вихованцем, шляхів реалізації індивідуального підходу. Особливу увагу звернено на вівесівське бачення місця релігії та християнського гуманізму в удосконаленні європейської освітньо-виховної практики у ранній Новий час. Зроблено висновок про гуманістично-педагогічний потенціал, напрями і перспективи інтерпретації педагогічної спадщини Х.Л. Вівеса у моделюванні сучасних засад інноваційного розвитку світової та національної освітньо-виховної та гуманістичної стратегії.

Ключові слова: *Х.Л. Вівес, християнський гуманізм, ренесансний гуманізм, північне Відродження, виховання, навчання, чесноти, гуманізація виховного процесу, принципи виховання, індивідуальний підхід*

Реформування українського освітнього простору вимагає діалогу культур, глибшого й активнішого вивчення європейських педагогічних цінностей, переосмислення досвіду й досягнень попередніх поколінь, що спонукає до виваженого й неупередженого аналізу спадщини тих педагогів минулого, на плечах яких формувалася сучасна педагогіка як самостійна наука.

Однією з визначних персоналій в історії європейської освіти XVI століття можна вважати іспанського гуманіста Хуана Луїса Вівеса – людини, яка особливо багато зробила для перетворення педагогіки в